

LAORNS ENKENPAD 15 KM

horen roepen. Ook klinkt 's avonds de roep van de kwartel. Verder nestelen de patrijs en de gele kwikstaart zich in dit eeuwenoude akkerlandschap. Langs de nog ruige randjes van de enk broedt de roodborsttapuit (zie voorkant van de brochure).

8 Landgoed Oolde

Het huidige huis Oolde dateert van 1663. Rond 1871 is de tuin opnieuw aangelegd in een landschappelijke stijl door tuinarchitect Hendrik Copijn. De gracht is toen gedempt en er kwam een vijver met een schiereiland. Markant voor zijn ontwerp zijn groepen van telkens zeven bomen, onder andere de lindes langs het Klompenpad. Er zijn meerdere zichtassen, die allen worden doorsneden door een grote boom. Bij het bruggetje staat een koperbeuk geënt op een groene beuk. Het bos kent veel rode eekhoorns en meerdere soorten spechten. Het koetshuis met paardenstal in eclectische stijl staat op naam van architect Lucas Hermanus Ebersson. In de tweede helft van de vorige eeuw werd de jaarlijkse melkvee- en kalverkeuring gehouden in de weide voor Huis Oolde.

9 Kapraolsvenne

Het Kapraolsvenne is een fraai natuurgebied met een specifieke geschiedenis. De naam Kapraol is mogelijk ontleend aan een korporaal uit de tijd van Napoleon. Kapraolsvenne is net als het meertje bij landgoed De Flesch een zogenaamde pingoruïne. Gedurende de laatste ijstijd heeft dieper grondwater de bodem plaatselijk omhooggeduwd. Vervolgens bevroor het water net onder het oppervlak in de vorm van een ijslens. Bij het warmer worden (circa 10.000 jaar geleden) smolt het ijs, ontstond een gat en spoelde de opgestuwde bodem naar de rand eromheen. De uit veenlagen opgebouwde kuip wordt van onderuit constant door water gevoed. Pingoruïnes zijn tamelijk zeldzame herinneringen aan de laatste ijstijd. Boeren uit de buurt hebben vroeger de diepte van het Venne met bonenstaken proberen te achterhalen. Na elf aaneengeknoopte staken zijn ze gestopt.

Door jarenlang maaien en afplaggen (verschralen) van de oevers komen zeldzame planten als gevlekte orchis en moerashertshooi hier weer voor. Deze plantjes staan op de Rode Lijst van planten die met uitsterving bedreigd worden en/of beschermd worden. Kapraolsvenne is sinds 2006 in particulier bezit.

hier
vrouwen

Dit Klompenpad is tot stand gekomen onder coördinatie van Stichting Landschapsbeheer Gelderland in nauwe samenwerking met dorpsorganisatie Wakker Laorne, Waterschap Rijn en IJssel, 20 grondeigenaren, vele vrijwilligers, de gemeente Lochem en andere partijen uit de streek. Klompenpaden zijn cultuurhistorische wandelroutes die particuliere terreinen, zoals landgoederen en boerenland, toegankelijk maken voor de wandelaar. Ze gaan zoveel mogelijk over historisch tracé en onverharde paden. Rust, kleinschaligheid en de combinatie van cultuur en natuur bepalen de sfeer en vertellen bewoners en wandelaars over de geschiedenis van hun omgeving. Ook het landschap heeft voordeel van de ontwikkeling van Klompenpaden: vaak worden landschapselementen hersteld en aangelegd. Door aan te sluiten bij lokale initiatieven als landwinkels, horeca en kamperen bij de boer wordt de economie van de streek versterkt.

Meer informatie over Klompenpaden: www.klompenpaden.nl.
Hier vindt u ook actuele wijzigingen of aandachtspunten.

Meer informatie over Stichting Landschapsbeheer Gelderland:
www.landschapsbeheergelderland.nl

PRAKTISCHE INFORMATIE

- Rondwandeling gemarkeerd in twee richtingen met blauwe klompjes. Aangeraden wordt in zuidoostelijke richting (Lochem) te starten.
- U kunt de route verlengen tot 22 km. Dit staat op de kaart aangegeven en is onderweg gemarkeerd.
- Voor een korte route van 13 km loopt u vanaf het startpunt in noordwestelijke richting (Holten of Deventer).
- Het is mogelijk om sommige Klompenpaden te combineren. Eventuele overstap-punten zijn aangegeven op de kaart en ter plekke in het veld.
- De nummers op de kaart verwijzen naar bezienswaardigheden langs de route die beschreven worden in deze brochure.
- Routenavigatie en informatie over landschap en cultuurhistorie is ook beschikbaar via de Klompenpaden app.
- Het Klompenpad is niet geschikt voor kinderwagens en rolstoelen vanwege de smalle en onverharde paden. Stevig en waterdicht schoeisel wordt aanbevolen.
- Honden zijn verboden op particuliere delen van het Klompenpad om verstoring van vee en wild te voorkomen. Dit is aangegeven op de openstellingsborden die u aan het begin van het particuliere terrein vindt.

productie & eindredactie tekst Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) en Ria Schekman Annemieke Heinekamp, Herman Oltvoort, Tonny Roeterdink, Hendri Eggink, Jan Eggink, Ria Schekman, Arjan Stegeman, Menco van Weringh, Gerrit Arfman, Miriam Dijkman en SLG

beeldmateriaal Tonny Roeterdink, Dick Kok, Historisch Genootschap Lochem
opmaak met speciale dank aan Laren Barchem, Kadaster, H. Holterman, Ria Schekman en Shuterstock. Op de voorkant staat een afbeelding van Huis Oolde. Designimals, Laura Hondshorst
de klompenpadenwerkgroep Laren, Wakker Laorne, Waterschap Rijn en IJssel en de particuliere grondeigenaren

© Stichting Landschapsbeheer Gelderland
2022, 1^e druk. Alle rechten voorbehouden

Bij vragen of opmerkingen over dit pad kunt u contact opnemen met SLG via www.klompenpaden.nl.

Dit Klompenpad is mede gefinancierd door de Provincie Gelderland, gemeente Lochem en de Nationale Postcode Loterij.

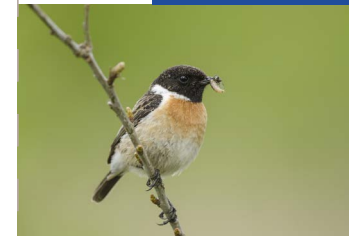

hier
vrouwen

Wandelen over
boerenland, langs beken
en via landgoederen in
het prachtige buiten-
gebied van Laren

LAORNS ENKENPAD 15 KM

KLOMPENPADEN

NIET BESTEMD
VOOR VERKOOP

LAORNS ENKENPAD 15 KM

1 De Flesch

Landgoed De Flesch is een waterrijk gebied dat diverse soorten watervogels herbergt. Naast grauwe ganzen en wilde eenden zijn hier ook kuifeenden te zien. De kuifeend, van oorsprong een trekvogel, broedt en overwintert in Nederland.

Hoogstwaarschijnlijk is De Flesch net als **9** Kapraolsvenne een pingoruïne, een tamelijk zeldzaam overblijfsel uit de ijstijd. Landgoed De Flesch is opengesteld maar vormt geen onderdeel van de klompenpadroute. Een bezoekje is zeker de moeite waard.

2 Diekinksriet

Diekinksriet is eveneens onderdeel van een opengesteld landgoed. Langs de laan ligt een ijsbaan waar vroeger geschaatst kon worden. Het aangrenzende bos was vroeger landbouwgrond, daarna is het ingeplant als productiebos. De bomen werden gekapt ten behoeve van de mijnbouw. Met het hout werden de gangen en schachten gestut.

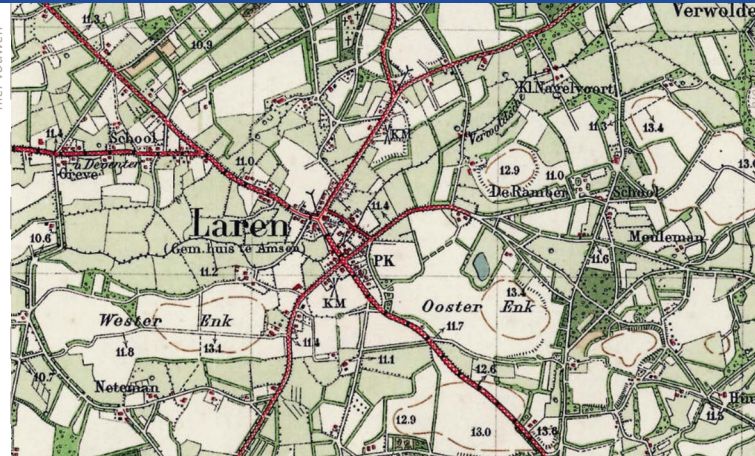
3 Huize 't Ross

Op de plek van huize 't Ross stond rond het jaar 1200 al een boerderij met de naam Veltcamp. Deze was eigendom van de heer van kasteel Keppel en heeft in enkele honderden jaren meerdere pachters gekend, totdat in 1697 de rijke en vooraanstaande Zutphense familie Wentholt het huis kocht. Na verschillende uitbreidingen en verbouwingen door de opeenvolgende generaties heeft het Ross de huidige vorm gekregen.

Huize 't Ross

hier vrouwen

Kaart van Laren en omgeving uit 1936

In 1837 werd de Marke Groot Dochteren verdeeld; 't Ross verwierf zo'n 280 hectare, alsmede twaalf boerderijen in de directe omgeving. Het was toen in het bezit van de familie Van Rappard. In 1914 was de familie echter door geldnood gedwongen de boerderijen en bijbehorend land te verkopen en in 1919 het huis zelf met nog ongeveer zeven hectare tuin en bos.

't Ross was lange tijd geheel wit geschilderd. De huidige eigenaar heeft het de originele kleur weer gegeven.

4 Onderzoek naar bodemleven

Op dit perceel vindt praktijkonderzoek plaats naar natuurinclusief boeren, oftewel boeren binnen de grenzen van de natuur. Daarbij wordt behoud en herstel van biodiversiteit gecombineerd met een economisch levensvatbare bedrijfsvoering.

Op het perceel wordt zeer weinig kunstmest gestrooid en vervolgens onderzocht hoe het bodemleven hierop reageert. Ieder kwartaal inventariseert Wageningen Universiteit & Research (WUR) samen met de agrariër de soortenrijkdom onder een aantal tapijttegels die daartoe in bosstrook en weiland zijn neergelegd. Naast wormen, pissebedden en mieren is ook de tijgerslak aangetroffen, de grootste naaktslak die in ons land voorkomt (maximaal 20 cm). Tot drie meter rondom de tegels wordt bekeken welke planten er groeien.

5 Haarbroekse Vijvertuin

Dit agrarisch gebied wordt Het Haarbroek genoemd. Haar verwijst naar een laag struikgewas en broek verwijst naar laaggelegen land. Boerderij De Stouwe, gebouwd in 1924 als melkvee- en varkensbedrijf, huisvest tegenwoordig de Haarbroekse Vijvertuin, een grote parktuin met twee vijvers, een zaaltje voor groepen en een tuinhuis met zelfbediening. Dit park omvat tevens een spreukentuin met ongeveer 200 spreuken en gezegdes. Sommige worden uitgelegd en een aantal mag u zelf raden. Ze worden uitgebeeld met behulp van oude materialen die vroeger op de boerderij te vinden waren. Zo is het kapelletje gemaakt van een oude brokkensilo.

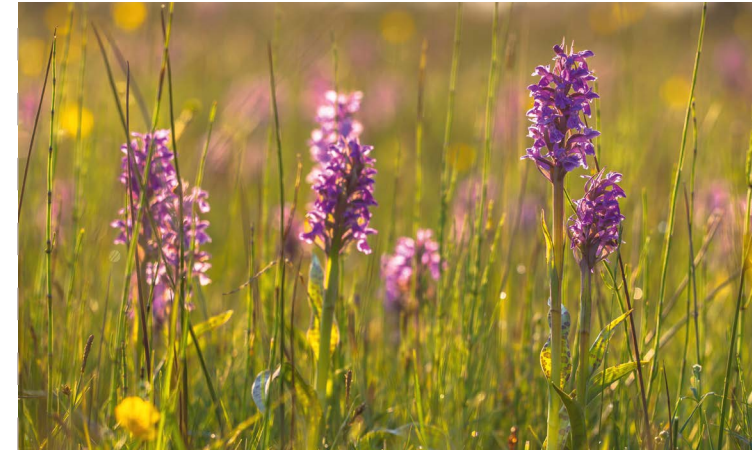
6 Enkgronden

Wie wandelt in de omgeving van Laren ziet glooiingen in het landschap. De hoger gelegen delen zijn de enkgronden. Rondom het dorp vind je bijvoorbeeld de Oosterenk, de Westerenk en de enkgronden in Groot Dochteren. De hoogteverschillen zijn ontstaan door eeuwenlange bemesting met potstalmest die veel heideplanten bevatte. Zo bouwde zich een laag zwarte grond op tot wel meer dan een meter dikte. De enken waren in gebruik als akkerland voor granen of andere gewassen en zijn nog steeds vruchtbare gronden.

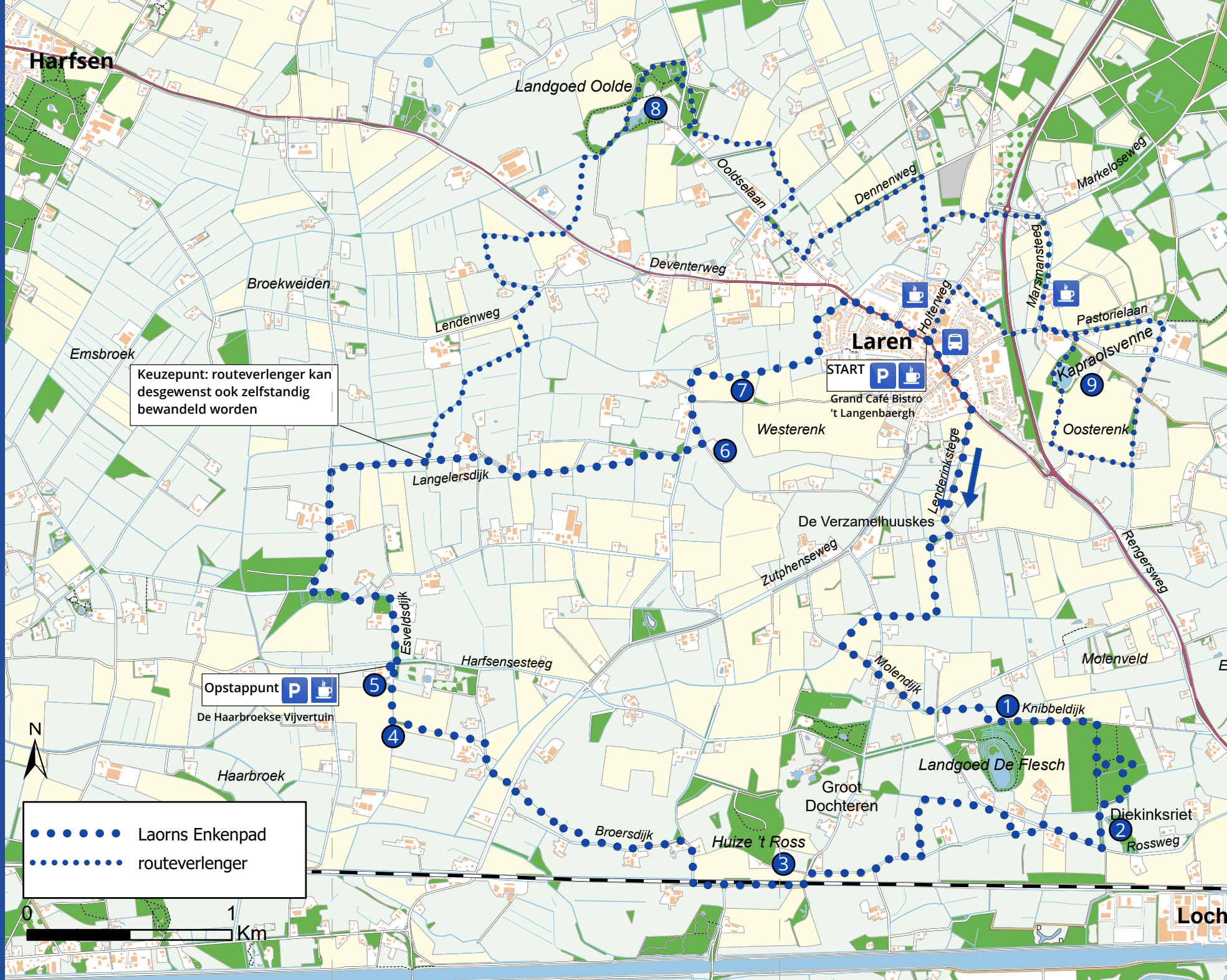
7 Vogels op de Westerenk

In het voorjaar keren diverse vogels terug van hun overwintering en vinden op de Westerenk hun thuis in het graan of de aardappelen. Vroeg in het jaar kun je op de enk de kievit zien baltsen en

Gevlekte orchis

LAORNS ENKENPAD 15 KM

Keuzepunt: routeverlenger kan desgewenst ook zelfstandig bewandeld worden

Opstappunt
De Haarbroekse Vijvertuin

- Laorns Enkenpad
- routeverlenger

Startpunt → Grand Café Bistro-rant 't Langenbaergh, Deventerweg 1 in Laren.

Opstappunt → De Haarbroekse Vijvertuin, Harfsensesteeg 40 in Harfsen.

Openbaar vervoer → Bushalte Dorpsstraat Laren.

Horeca → Grand Café Bistro-rant 't Langenbaergh, Deventerweg 1 in Laren. WereldBakker Wijnand, Huenderstaat 2 in Laren.

Aris Frieterie, Holterweg 1 in Laren. **Café Restaurant Witkamp**, Dorpsstraat 8 in Laren. **DA & Plus Beuzel**, Holterweg 10 in Laren.

Boerderijwinkel Woestenenk, Marsmansteeg 2 in Laren.

De Haarbroekse Vijvertuin, Harfsensesteeg 40 in Harfsen.

Voor actuele informatie zie www.klompennaden.nl.

Te gast op het erf en boerenland

Klompennaden lopen regelmatig over het erf van een boer, langs een beekje of over een sloot. Vaak is dit privéterrein.

Er wordt nauw samengewerkt met boeren en grondeigenaren die recreatief medegebruik toestaan.

Zonder hun toestemming waren er niet zoveel Klompennaden.

Honden verboden

Als wandelaar ben je te gast. Het betreden van privéterrein wordt aangegeven met een speciaal openstellingsbord. Ook geldt een hondenverbod. Loslopende honden kunnen onrust veroorzaken

bij vee, wild of weidevogels. Daarnaast kunnen ze ziekten verspreiden. Daarom zijn honden verboden op Klompennaden. Wij danken u voor uw begrip.

HOE WERKT DEZE DOWNLOADBARE BROCHURE

Download deze brochure en druk het af in kleur (dubbelzijdig, gespiegeld langs korte zijde) voordat u gaat wandelen. U krijgt dan de brochure + de wandelkaart geprint. De brochure kunt u als een echte folder vouwen over de aangegeven grijze lijnen. Deze brochure bevat altijd de meest actuele informatie.

hier vouwen

hier vouwen

Boerderij aan de Knibbeldijk (1965)

Bewoning vroeger en nu

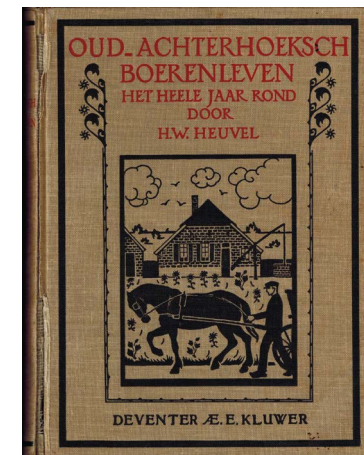
Laren wordt al in 1294 op schrift vermeld. De oudste boerenerven dateren uit de late middeleeuwen en liggen verspreid langs de enkgronden, de Ooster- en Westernenk, en in de kern van het dorp. De sporen van de eerste bewoning zijn echter al veel ouder. Bij graafwerkzaamheden zijn aardewerk en restanten van een houten bebouwing uit de Romeinse tijd gevonden in het gele zand onder de zwarte enkgrond.

In de loop van de 19e eeuw ontwikkelde Laren zich steeds meer als straatdorp met bebouwingen langs de uitvalswegen. Op het platteland trad vanaf die tijd schaalvergroting en specialisatie op. De kleine gemengde bedrijven van vroeger zijn verdwenen. De huidige boerenbedrijven zijn sterk gemoderniseerd en veel voormalige boerderijen worden tegenwoordig bewoond door burgers.

Ontdek Laren. Loop via akkers en weilanden, over en langs eeuwenoude enken en over oude en nieuwe landgoederen. Klompen aan, rugzak op en gaan!

Meester Heuvel

Meester Heuvel, eind 19e eeuw leraar op de dorpsschool, vormde met zijn landbouwlessen voor jong en oud een belangrijke schakel tussen burgerij en boeren. Geboren op boerderij Blauwhand in buurtschap Oolde, schreef Hendrik Willem Heuvel de bundel Oud-Achterhoeksch Boerenleven. Hierin beschreef hij het dagelijkse leven rond 1876 op de boerderij en de school. Ook schetste hij diverse locaties langs de route van het Klompennad. De oude boerderij 't Heuvel op de Broersdijk in Groot Dochteren is een bijzondere, want daar is zijn grootvader geboren. Veel oude voorwerpen waarover Meester Heuvel schrijft zijn te zien in De Verzamelhuuskes Achter de Heg van Dick en Gerrie Kok, Brenschutte 4 in Laren. Hier is zijn schoolklasje ingericht en er is onder andere een verzameling klompennmakers-gereedschap. Bezichtigen is mogelijk na telefonische aanmelding via 06-39416015.

Boek Oud-Achterhoeksch Boerenleven door H.W. Heuvel (omstreeks 1876)